Не зовсім чітко вже пам'ятається, куди саме малося подорожувати, чи в Америку до індійців, чи в Африку за слоновими іклами, леопардовими та лев'ячими шкурами, а подорожувати вирішено було обов'язково...

Очевидно, спочатку треба було одвідати Робінзонів острів, потиснути руки правнукам П'ятниці, потім після того висісти з човна на якімось африканському березі, настріляти слонів, бегемотів, левів, леопардів та тигрів, подратувати патерицею крокодила, тюкнути на боа-констріктора,— і вже аж тоді з слоновими іклами та з усіма звірячими шкурами майнути човном через Атлантичний океан подивитися до Америки, одвідати дядькову Томову хижку та подивитися, як "Яструбиний кіготь" здирає з блідолиців скальпи.

Майн Ріда й Фенімора Купера перечитано було геть-чисто все, що було у волосній бібліотеці і в околишніх школах; траплялося іноді викрасти або випросити через покоївок книжку і в пана.

Зібралися ми до Африки й до Америки спочатку були втрьох: я, Панько Верба й Омелько Канда.

А коли постало питання, з кого буде "Яструбиний кіготь" дерти скальпа,— вирішили взяти Сашка Кендюха, опецькуватого й неоковирного мамія, що його всі ми не любили, бо до школи він не приходив, а приїздив з хутора і завжди на перемінці витягав із торби або ковбасу, або смажене курча, тоді як ми підснідували хлібом з огірком або з цибулиною.

— Візьмемо Сашка! Як прийде до скальпа, ми випхнемо його, хай з нього здеруть, у нього голова здорова й волосся цупке.

Сашко погодився. Про скальпи ми йому, звісно, не говорили.

Та Сашко був нам корисний іще й тим, що мав змогу набрати на дорогу сала, хліба, яблук і навіть грошей. Він нам признався, що знає, де баба гаманця свого ховає, а в баби було не менше, як п'ять карбованців!

П'ять карбованців! Хтозна-куди можна було заїхати за п'ять карбованців, та ще з своїм салом, хлібом і яблуками!

Не в Африку, а за Африку можна заїхати за п'ять карбованців, аж отуди, де Суматра-Ява-Борнео-Целебес-Сандвічеві-Курильські-Кольський-Канін-Апеннінський, як у географії ми заучували...

Карти в школі не було, так учитель було як скаже:

— Починай зверху!

І починаєш:

— Кольський-Канін-Скандінавський-Ютландський-Піренейський-Апеннінський-Балканський-Таврическький, ілі ж Кримський.

Півострови в Європі...

Так само й з островами:

— Корсіка-Сіцілія-Сардінія!

— Ну, далі,— вчитель натискає.

— Суматра-Ява-Борнео-Целебес.

— Ну, далі!

— Кріт! І той... як пак його... Берінговий пролив і той... Грин... Грин... Гринляська!

— Ставай у куток!

Так що географію ми знали...

Човна ми намітили вкрасти у діда Підситка в озері,— дід Підситок там ятері ставив, карасі ловив,— уночі перетягти того човна до річки (Ташань — річка зветься), попливти по Ташані до Ворскли, Ворсклою до Дніпра, Дніпром у Чорне море. Ну, а морем — там уже путь проста, як на долоні,— у Дарданелли, Босфор, з Босфору взяти трохи цабе у Баб-ель-Мандебську протоку, а звідти вже до Африки.

Сашко Кендюх понатягав уже паляниць, сала, яблук, сірників, солі...

Все це ми поховали у глинищі за кладовищем.

Був кінець травня.

Одної темної ночі, коли вже дід Підситок повтикав на озері свої ятері, ми крадькома перетягли човна з озера на річку.

Тої ж ночі ми задовго до світанку мали й чкурнути, та Сашко Кендюх ніяк не міг дістатися до бабиного гаманця,— бабі чогось тої ночі не спалося, усе вона кректала та й кректала і задрімала аж удосвіта.

Доки Сашко пантрував бабу, ми з Паньком та з Омельком попереносили з глинища до човна харчі та сяку-таку одежинку.

Уже зазорювало, коли прибіг, захекавшись, Сашко:

— Шість карбованців! — вихекнув Сашко.

— Ого! — здивувались ми і давай мерщій укладатися в човен.

Я вже й не докажу, чого того дня нечиста сила зірвала діда Підситка ні світ ні зоря,— базарний день, здається, у містечку був,— так він вирішив потрусити ятері, щоб на базар першим із свіжиною з'явитись.

Підійшов дід до озера, нема човна...

Дід гульк! — а від озера через луки до річки по траві слід, де ми човна тягли (отакі ми були мудрі, що так ото сліди замітали), дід тим слідом до річки, і тільки-но ми хотіли одпихнутися, як Підситок:

— А то куди ж ото ви, шибеники, га?!

Ну, ми з човна, як жаби,— прямо у воду!

Води в річці було по пояс... Я встиг ухопити паляницю. Бабиних шість карбованців було зашито у Панька в поясі... Чкурнули ми луками аж до Ясенового. Це такий лісок за селом, з глибокою посередині балкою. Посідали ми в балці у густій ліщині, сидимо, сопемо:

— Що далі робити?

Тим часом гемонський дід Підситок зчинив галас на все село:

— Ач які, сукини сини! Острожники, бузувіри, хамлети!

Телесувався дід біля човна,— всеньке село збіглося...

— Чиї?

Дід упізнав усіх і зразу ж виказав, чиї...

Матері наші, кожна по-своєму:

— Ой, боже ж мій!

І кожна тут же таки почала шукати чогось такого довгого й замашного...

— Де ж вони, дайте мені мого! — кожна мати по-своєму вдарила руками об поли.

— Подалися в Ясенове! — пихнув люлькою дід.— Ні, ви дивіться, люди добрі,— човна вкрали! Чим би ж я тоді ятері ставив?! Га?! От харцизяки! Впіймаю — рішу!

— Куди ж ото вони зібралися? — плачучи, запитала моя мати.

— Хоча б куди там вони прямували, а кінець один — острог! — махнув рукою дід Підситок.

Тоді матері ще раз кожна по-своєму:

— Царице наша небесна! Ой, дайте мені мого!

Дід Підситок повикидав на траву з човна одежину й усі наші запаси:

— Забирай, чиє воно тут є! Та поможіть мені човна в озеро перетягти! Ич, хлюсти,— трави скільки потолочили! Беріться, рюмсаєте тут! Дивитися за лобурями краще треба, щоб не хникати потім! Матері!

Взялися наші матері за човна і разом з дідом перетягли його назад до озера...

Дві доби ми сиділи в Ясеневому, в балці... А потім увечері пішли додому.

Мати дуже плакали, а батько повчали, як з дому тікати в подорож...

Фантазія, пам'ятаю, зародилася в мене у гарячій моїй голові, а батько вибивали її зовсім з іншого місця... Віжками...

Панько й Омелько теж днів зо два сідали на ослін потихеньку, охляпом і при цьому кривилися.

За тиждень навідався з хутора Сашко Кендюх.

— Ну, як? — запитали ми його.

— Два налигачі тато на мені побили! Дуже сердилися! — розповів Сашко.

— А бабині гроші? Шість карбованців?

Панько гроші віддав Сашкові, ще як ми в Ясеновому сиділи.

— Я підкинув бабі біля того місця, де вони гаманця ховають. Бабуся думають, що то вони витрусили їх, як у суботу на свічку брали.

Отак закінчилася наша подорож до Африки за левами й до Америки — подивитися, як деруть індійці скальпи з блідолицих.

Давно-давно це було...

Було це чи не того літа, як коронувався на царство останній російський імператор і як староста ганяв усіх до церкви молитися за многі цареві літа.

Не дуже гаряче, видать, молилися тоді за царя й імператора, бо літа йому вийшли не такі вже дуже й довгі, а головне — останні і для нього, і для всенької його династії.